

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՄԻՋՈՎ

ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանը 90 տարեկան է*

ՀՏԴ: 02(479.25)

DOI: 10.54503/2953-8092.2025.2(6)-52

ՄԱՅԱ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

**ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարան
Բանասիրական գիտությունների թեկնածու**

ORCID: [0000-0002-7989-0514](https://orcid.org/0000-0002-7989-0514)

Հոդվածը նպատակ ունի ներկայացնելու ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանի գործունեությունն ու ռազմավարական նշանակությունը գիտության, կրթության և մշակույթի ոլորտներում հիմնադրման օրվանից: Առաջադրել ենք հետևյալ խնդիրները՝ ներկայացնել գրադարանի պատմական ձևավորման և զարգացման փուլերը, վերլուծել ժամանակակից տեղեկատվական միջավայրում նրա գործառույթների վերափոխումը, արժևորել գրադարանի հավաքածուները, ամբողջացել գրադարանի մատենագիտական գործունեությունը հայագիտական շտեմարանների ձևավորման գործում: Ընդգծել ենք, որ Հիմնարար գիտական գրադարանը վաղուց արդեն դուրս է եկել դասական գրադարանի սահմաններից և վերածվել գիտելիքի ստեղծման, պահպանման և տարածման բազմագործառույթային հարթակի:

Կարծում ենք՝ սույն հոդվածը հնարավորություն կտա գիտական հանրության ուշադրությունը բևեռել գրադարանի վրա՝ որպես ազգային գիտական մտածողության, մշակութային հիշողության և միջազգային հաղորդակցության կարևորագույն ինստիտուտ:

---

* Հոդվածը ներկայացվել է 06.12.2025, գրախոսվել է 21.12.2025, ընդունվել է տպագրության 25.12.2025:

The article was submitted on 06.12.2025, reviewed on 21.12.2025, accepted for publication on 25.12.2025.

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

The article aims to present the activities and strategic significance of the Fundamental Scientific Library of NAS RA in the fields of science, education, and culture since its establishment. The following objectives have been set: to outline the main stages in the library's historical formation and development; to analyze the transformation of its functions within the contemporary information environment; to highlight the value of the library's collections; and comprehensively examine its bibliographic activities in the formation of Armenian studies databases. It is emphasized that the Fundamental Scientific Library has long since moved beyond the boundaries of a classical library and has evolved into a multifunctional platform for the creation, preservation, and dissemination of knowledge.

We believe that this article will help draw the attention of the scholarly community to the library as a key institution of national scientific thought, cultural memory, and international communication.

Բանալի բառեր՝ Հիմնարար գիտական գրադարան, գիտական ժառանգություն, հավաքածուներ, համագործակցություն, հայագիտություն, մատենագիտություն, թվային գրադարան:

Ինչպես հղել՝ Գրիգորյան, Մ. (2025), Ժամանակի միջով: ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանը 90 տարեկան է, *Լրատու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, 2(6), 52-75.

[https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2\(6\)-52](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2(6)-52)

How to cite (APA style): Grigoryan, M. (2025), Through Time: The Fundamental Scientific Library of NAS RA is 90 Years Old, *Herald of the Armenian Library Association*, 2(6), 52-75.

[https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2\(6\)-52](https://doi.org/10.54503/2953-8092.2025.2(6)-52)

Ներածություն

Գիտության ճանապարհը սկսվում է այնտեղ, որտեղ բացվում է գրադարանի դուռը: Հայաստանի գիտական ու մշակութային կյանքում Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ակադեմիայի հիմնարար գիտական գրադարանը հենց այն մշակութային և գիտական կառույցն է, ուր գիտելիքը չի հանգչում, իսկ ժամանակը դառնում է գիտություն: Հանրապետության ամենամեծ գիտական պահոցն այսօր 90 տարեկան է:

Գիտության զարգացման պատմության մեջ գրադարանները հանդես են եկել որպես գիտելիքի կուտակման, համակարգման և փոխանցման առանցքային կառույցներ: ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանը հենց այդպիսի հաստատություն է, որի գործունեությունը ինը տասնամյակ շարունակ ուղեկցել է գիտության ձևավորմանն ու զարգացմանը: Հիմնադրված լինելով 1935 թ.¹ որպես ԱրմՖԱՆ-ի կենտրոնական գրադարան, այն հետագա տասնամյակներում վերաճել է հանրապետության խոշոր գիտական, տեղեկատվական կենտրոններից մեկի: Գրադարանի պատմությունը սերտորեն փոխկապակցված է ակադեմիական գիտության կայացման, գիտական դպրոցի ձևավորման և գիտական մտքի միջազգայնացման գործընթացների հետ:

21-րդ դարում, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և թվայնացման համատարած պայմաններում, գրադարանը ոչ միայն պահպանել է իր ավանդական գործառույթները, այլև վերաիմաստավորել է իր առաքելությունը՝ դառնալով գիտելիքի շրջանառության, բաց հասանելիության և նորարարական գրադարանային մոդելների փորձարկման կենտրոն:

Գրադարանը՝ պատմական զարգացման տարբեր փուլերում

Գրադարանը¹ ձևավորվել է 1935 թ.¹ որպես Խորհրդային Միության գիտությունների ակադեմիայի Հայաստանի մասնաճյուղի, այլ կերպ՝ ԱրմՖԱՆ-ի կենտրոնական գրադարան: Ընդամենը մի

---

¹ Հիմնարար գիտական գրադարան <https://www.flib.sci.am/> (24.12.2025)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

քանի տարի անց այն դարձել է գիտական նվաճումների պահպանման հուսալի կենտրոն, ուր սկսել են հավաքվել Հայաստանի և Խորհրդային Միության գիտական մտքի ստեղծած արժեքները:

1943 թ. Հովսեփ Օրբելու նախագահությամբ հիմնադրվել է Հայաստանի գիտությունների ակադեմիան, որը նշանակալի իրադարձություն էր հայ իրականության մեջ (ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ 2013, 6): Ակադեմիայի հիմնադրմամբ գրադարանը ձեռք է բերել առանձին ակադեմիական հաստատության կարգավիճակ՝ դառնալով Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի նախագահության անմիջական ենթակայության ներքո գործող գիտական, տեղեկատվական, մատենագիտական կենտրոն: 1944 թ. ձևավորվել է գրադարանի առաջին խորհուրդը՝ անվանի գիտնականների և նվիրյալ մասնագետների մասնակցությամբ: Խորհուրդը նախագահել է Ժամանակի գիտական մտքի հանճարներից մեկը՝ Վիկտոր Համբարձումյանը:

1944 թ. նոյեմբերի 10-ին ընդունվում է պատմական որոշում՝ վերակազմավորել և վերանվանել գրադարանը՝ այն կոչելով Հայաստանի խորհրդային սոցիալիստական հանրապետության գիտությունների ակադեմիայի Ֆունդամենտալ գրադարան: ԽՍՀՄ Նախարարների Խորհուրդը 1944 թ. այն ներառում է միութենական գիտական գրադարանների երկրորդ կարգի մեջ, իսկ 1957 թվականից կոչվել է Ֆունդամենտալ գիտական գրադարան:

Գրադարանն իր գործունեությունը սկսել է Աբովյան 15 հասցեում գտնվող շենքում: Ավելի ուշ, երբ հիմնադրվել է Հայաստանի գիտությունների ակադեմիան և շահագործման է հանձնվել ակադեմիայի Բաղրամյան 24 հասցեում գտնվող շենքը, գրադարանը տեղափոխվել է այստեղ և շարունակում գործել մինչև 1980 թ., որից հետո հաստատվել է հատուկ գրադարանի համար կառուցված շենքում՝

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Բաղրամյան 24/6 հասցեում, ուր գործունեություն է ծավալում առ այսօր:

2002 թ. սեպտեմբերի 12-ին ՀՀ կառավարության որոշմամբ գրադարանը վերակազմավորվել է որպես պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն՝ «Հիմնարար գիտական գրադարան» անվամբ²:

1935 թվականից սկսած գրադարանը գործունեություն է ծավալել Հայաստանի գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահներ, հայտնի գիտնականներ Հովսեփ Օրբելու, Վիկտոր Համբարձումյանի, Ֆադեյ Սարգսյանի, Ռադիկ Մարտիրոսյանի, Աշոտ Սաղյանի անմիջական ենթակայության ներքո, ովքեր ակադեմիայի գիտական, ռազմավարական նախագծերի մեջ միշտ առանձնահատուկ տեղ են հատկացրել գրադարանին՝ որպես գիտությանը սպասարկող և գիտությունը հանրայնացնող կենտրոն: Տարբեր տարիներին գրադարանը ղեկավարել են ոչ պակաս հայտնի գիտնականներ Վաչե Կարմենյանը, Գուրգեն Հովնանը, Արարատ Ղարիբյանը, Վաչե Նալբանդյանը և Անրի Ներսիսյանը, Տիգրան Զարգարյանը, Կարապետ Մինասյանն ու Նունե Շահումյանը: Ներկայում գրադարանը ղեկավարում է բանասիրական գիտությունների թեկնածու Մայա Գրիգորյանը:

Բոլոր ժամանակներում գրադարանը գիտակրթական տարբեր գործառույթներ իրականացնող կառույց է եղել և շարունակում է մնալ այդպիսին նաև այսօր: Շարունակվում են անցյալից ժառանգություն ստացած գրադարանագիտության, մատենագիտության, տեղեկատվական գիտության և գրքի պատմության ոլորտների գիտահետազո-

---

² ՀՀ կառավարության որոշում «ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի գիտական կազմակերպություն» ՊՈԱԿ ստեղծելու և «ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայի գիտական կազմակերպություն» ՊՈԱԿ-ի կանոնադրությունը հաստատելու մասին <https://www.arlis.am/hy/acts/21984> (24.12.2025)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

տական աշխատանքները, որոնց կից զարգանում են տեղեկատվական դարաշրջանին բնորոշ գործառույթները, որոնց շնորհիվ Հիմնարար գիտական գրադարանը ոտք է դրել 21-րդ դար՝ ամբողջովին պատրաստ ընդառաջ գնալու տեղեկատվական հասարակության և արհեստական բանականության առաջադրած մարտահրավերներին: Հայաստանյան իրականության մեջ այն հուսալի գործընկեր է, գիտահետազոտական տարբեր ծրագրերի մեջ՝ վստահելի աղբյուր նորարարական ծրագրային մոդուլների մշակող և տարածող, նոր սերնդի գրադարանավար պատրաստող:

Համագործակցություն՝ հանուն գիտության, կրթության և մշակույթի զարգացման

Հիմնարար գիտական գրադարանն իր 90 տարիների ընթացքում առաջնորդվել է և շարունակում է առաջնորդվել մեկ գլխավոր սկզբունքով՝ գիտելիքը կյանք է ստանում, երբ դառնում է համընդհանուր արժեք, երբ տարածվում է և ծառայում հասարակությանը: Այս հավատով են տարիներ շարունակ ձևավորվել գրադարանի գործընկերային հարաբերությունները Հայաստանի ու արտերկրի գիտական, կրթական և մշակութային տարբեր կազմակերպությունների ու կառույցների հետ:

Այսօր Հիմնարար գիտական գրադարանի ռազմավարական ուղղություններից մեկը հետազոտական և կրթական համայնքների աշխատանքներին աջակցելն է՝ տրամադրելով նրանց բարձրարժեք գիտական շտեմարաններ: Գլխավոր նպատակն է՝ նպաստել պետության կողմից սահմանված գերակա ծրագրերի կատարմանը, նորարարությանը, գիտահետազոտական աշխատանքների արդյունավետության բարձրացմանը, օգնել գեներացնել նոր գիտելիքը, ունենալ հստակ գիտատեղեկատվական ուղղվածություն, առաջարկել ծառայությունների տարբեր փաթեթներ՝ ըստ օգտվողների կարիքների:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Առաջնորդվելով կայուն սկզբունքներով՝ գրադարանն այսօր համագործակցում է տարբեր գիտահետազոտական ինստիտուտների, կրթական և մշակութային կազմակերպությունների հետ՝ ապահովելով հանրության համար անհրաժեշտ մատենագիտական և տեղեկատվական հենքը: Սերտ են կապերը հանրապետությունում գործող տարբեր բուհերի, պետական և մասնավոր կրթական հաստատությունների հետ: Գրադարանը կայուն գործընկերային կապեր ունի տարբեր մշակութային օջախների՝ թանգարանների, արխիվների, գրադարանների, արվեստի կենտրոնների հետ: Այդ համագործակցության շրջանակում այսօր մի շարք գիտական, կրթական և մշակութային կազմակերպությունների գիտական պարբերականներ իրենց մնայուն տեղն ունեն գրադարանի թվային պահոցում:

Հիմնարար գիտական գրադարանը ուսումնասիրում և փորձարկում է թվային գրադարանի մոդուլները՝ հետազայում այդ համակարգերը տրամադրելով տարբեր գիտակրթական և մշակութային օջախներին: Գրադարանի որակյալ մասնագետների աշխատանքի շնորհիվ այսօր Հայաստանում գրեթե բոլոր գրադարաններն օգտագործում են մի շարք ծրագրեր և ավտոմատացված համակարգեր, որոնք նախապես մշակում են անցել հենց Հիմնարար գիտական գրադարանում:

Գիտական գրադարանը նաև մեթոդաբանական կենտրոն է: Դա են փաստում յուրաքանչյուր տարի Երևանում եւ տարբեր մարզերում կազմակերպվող սեմինարները, դասախոսությունները, քննարկումները, որոնք նպաստում են հայաստանյան գրադարանային ցանցի բարելավմանը և դարաշրջանի պահանջներին համահունչ մասնագետի պատրաստմանը:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Քաջ դռներ դեպի աշխարհ

Գիտությունը սահմաններ չունի: Հիմնարար գիտական գրադարանն իր առաքելությունը չի սահմանափակում միայն հայաստանյան շրջանակի մեջ. այն բացում է դռները դեպի ողջ աշխարհ, հնարավորություն տալիս գիտությանը քայլել սահմանների վրայով և հետազոտական արժեքները հասանելի դարձնել ամենուր: Այստեղ գիտելիքը ոչ միայն պահպանվում է. այն փոխանակվում է, ընդլայնվում և դառնում համընդհանուր արժեք, ծառայելով գիտության զարգացմանը և մշակութային կապերի ամրապնդմանը:

Գրադարանը վաղուց դուրս է եկել տեղական նշանակության օջախ լինելու սահմաններից և դարձել է միջազգային գիտական մտքի փոխանակման կարևոր կենտրոններից մեկը: Տարիների ընթացքում ստեղծվել են հզոր ու բազմաշերտ միջազգային կապեր՝ ընդգրկելով 50 երկրի 155 գրադարան, թանգարան, հրատարակչություն և գիտական կենտրոն: Այս հսկայական գործընկերային համակարգը անընդհատ զարգանում է՝ ապահովելով գիտական տեղեկատվության ազատ հոսքը և ստեղծելով նոր հնարավորություններ ինչպես Հայաստանի, այնպես էլ արտերկրի գիտականների համար: Միջազգային կապերի շնորհիվ գրադարանը դարձել է միջանկյալ և կամրջող օղակ՝ գիտական ձեռնարկումների, հետազոտական ծրագրերի և հրատարակչական նախաձեռնությունների միջև:

Միջազգային համագործակցությունը հնարավորություն է տալիս գրադարանին տարվա ընթացքում համալրվել տարբեր երկրների գիտական ձեռքբերումներով՝ նոր գիտական հրատարակություններով, ամսագրերով, հետազոտություններով: Շնորհիվ այս համագործակցության՝ Հայաստանի գիտական հանրությունը մշտապես տեղեկացվում է գիտական աշխարհի նորությունների ու ձեռքբերումների մասին:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Փոխադարձաբար, աշխարհի տարբեր կենտրոններ են ուղարկվում Հայաստանում տպագրվող մի շարք կարևոր ամսագրեր և գրքեր՝ ներկայացնելով հայաստանյան գիտական նվաճումները: Սա թույլ է տալիս ներկայացնել հայ գիտնականի աշխատանքը, գնահատել նրանց ներդրումը գիտության զարգացման մեջ և ընդլայնել գիտական ձեռքբերումների ճանաչելիության շրջանակը:

Համագործակցության շրջանակում իրականացվում են փորձի փոխանակման ծրագրեր, որոնք հնարավորություն են տալիս գրադարանի մասնագետներին այցելել աշխարհի տարբեր կենտրոններ ու գրադարաններ, ուսումնասիրել նրանց փորձը, ներդնել այն հայաստանյան իրականության մեջ, զարգացնել նոր համակարգեր, գտնել թվայնացման լուծումներ և իրականացնել հայերեն տպագիր ժառանգության ուսումնասիրման աշխատանքներ: Այս գործընթացը թույլ է տալիս ոչ միայն պահպանել և տարածել գիտելիքը, այլև նպաստում է հայ գիտական համայնքի մասնագիտական հմտությունների աճին և միջազգային ճանաչմանը:

Ապագայի գրադարան-լաբորատորիա

21-րդ դարում տեղեկատվական տեխնոլոգիաները արմատապես փոխել և շարունակում են փոխել ավանդական գրադարանի մասին մեր պատկերացումները: Գիտելիքի ձեռքբերումը, շարունակական կրթությունը, նորարարական մեթոդների և միջոցների ներդրումը գիտության և կրթության բնագավառում նպաստել են գրադարանների ձևափոխմանն ու արժևորմանը՝ ընդգծելով նրանց դերակատարությունը նշված գործընթացներում: Իրենց հերթին գրադարանները դարձել են այն հարթակները, որտեղ ձևավորվում են գիտության և կրթության զարգացման համար անհրաժեշտ մոդուլներն ու գործիքակազմը (ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 2002, 168): Հինարար գիտական գրադարանն այսօր այդ հարթակներից մեկն է:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Գրադարանն ակտիվ մասնակցում է «Հայկական միացյալ գրադարանային ավտոմատացված ցանց» համալիր ծրագրի իրականացմանը՝ նպաստելով գրադարանի հավաքածուների էլեկտրոնային քարտարանի ամբողջական ձևավորմանը: Անցումը թղթային կրիչներից դեպի էլեկտրոնայինը թույլ է տալիս ոչ միայն պահպանել գիտական ժառանգությունը, այլև տրամադրել այն համացանցում բաց և ազատ հասանելիությամբ (ԱՂՈՅԱՆ 2015, 14): Գիտական այս հաստատությունը նպատակաուղղված ձևավորում է ակադեմիական գիտական ժառանգության թվային շտեմարաններ՝ ընդգրկելով մենագրություններ, ամսագրեր, մատենաշարային հրատարակություններ և հայագիտական բացառիկ արժեքներ: Թվային հարթակների ստեղծումն ապահովում է հայերեն գիտական նյութերը միջազգայնացմանն ու ճանաչելիությանը:

Հաշվի առնելով վերջին տասնամյակի պատերազմական իրավիճակները, որոնք վտանգում են թվային արխիվները, գրադարանը կարևորվում է բաց կողերով ծրագրաշարերի ներդրումը հայաստանյան գրադարաններում, ինչը ապահովում է հայատառ և հայագիտական թվային նյութերի անձեռնմխելիությունը և բաց, ազատ օգտագործումը: Լավագույն օրինակը գրադարանային գործընթացների ավտոմատացման «Կոհա» համակարգն է, որը Հիմնարար գիտական գրադարանի շնորհիվ ունի լայն կիրառություն բազմաթիվ գրադարաններում:

Գրադարանի մարտահրավերներից է նաև Հայաստանում տպագրված գիտական նյութերի միջազգային հասանելիությունը, որի նախապայմաններից մեկը թվային միջավայրում թվային առարկաների նույնականացման համակարգի ներդրումն է, որը հեշտացնում է գիտական նյութերի որոնումն ու մեջբերումը: Գրադարանի աշխատակիցների մասնագիտական հմտությունների և գրագետ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

մշակման շնորհիվ ակադեմիական գրեթե բոլոր ամսագրերի հոդվածները, մենագրությունները, ժողովածուները մուտքագրվում են Համահայկական թվանշային գրադարան և CrossRef միջազգային համակարգ: Կատարելագորված համակարգը թույլ է տալիս անմիջապես այդ նյութերը հասանելի դարձնել միջազգային գիտական հանրությանը (ТУМАНЯН 2024, 222):

Հիմնարար գիտական գրադարանի ամենամեծ ձեռքբերումներից մեկը Համահայկական թվանշային գրադարանն է: Այն ապահովում է բաց հասանելիություն՝ ներառելով գիտական հրապարակումներ, գրքեր, ամսագրեր, կրոնական և կրթական նյութեր, արխիվային փաստաթղթեր: Սա համատեղ նախագիծ է, որն իրականացվում է Ինֆորմատիկայի և ավտոմատացման պրոբլեմների գիտահետազոտական ինստիտուտի, Հիմնարար գիտական գրադարանի և Պոզնանի «Գերհամակարգչային և ցանցային կառուցվածքներ» կենտրոնի ջանքերով: Գրադարանը միակն է Հայաստանում, որ հոդված առ հոդված մշակում և Համահայկական թվանշային գրադարան է մուտքագրում ոչ միայն ակադեմիական, այլև հանրապետության տարբեր գիտակրթական և մշակութային հաստատությունների ամսագրերը, գիտական հոդվածների ժողովածուները, մենագրությունները և այլն (ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ 2025, 65-73): Վստահաբար կարող ենք ասել, որ այսօր գրադարանը պարզապես պահոց չէ, այլ թվային գիտելիքի պահպանման ու տարածման կենտրոն:

Հիմնարար գիտական գրադարանի հավաքածուներն ու համայրումները

Ցանկացած գրադարան կենսունակ է իր հավաքածուներով և ընթերցողներով: Հարուստ և բազմազան է Հիմնարար գիտական գրադարանի ֆոնդը, որը բաղկացած է ավելի քան երեք միլիոն գրադարանային միավորից, բնական, տեխնիկական և հումանիտար

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

գիտությունների վերաբերյալ հրատարակություններից, որոնցից շուրջ մեկ միլիոնը օտարալեզու է:

Յուրաքանչյուր գիրք գրադարանում իր պատմությունն ունի: Ասվածն ավելի է ընդգծվում, երբ խոսում ենք 16-18 դարերում տպագրված հայերեն և օտարալեզու տպագիր նյութերի մասին, որոնք ամբարում են հայ և համաշխարհային պատմության գաղտնիքները: Հնատիպ հավաքածուն հարուստ է ինքնագրեր, ընծայագրեր, տպագիր հիշատակարաններ պարունակող գրքերով, որոնք անփոխարինելի աղբյուր են հետազոտողների համար: Բազմաթիվ տպագրություններ եզակի են և առկա միայն Հիմնարար գիտական գրադարանում: Այս հավաքածուի համալրումն ու պահպանումն այսօր գրադարանի ռազմավարական ուղղություններից մեկն է (АЙРАПЕТЯН 2025, 60-65):

Ակադեմիայի գրադարանում են պահպանվում Հայաստանի և Սփյուռքի հայ նշանավոր գիտնականների, արվեստի և հասարակական գործիչների՝ նվիրատվության կարգով ստացված 28 անձնական հավաքածուները: 1965 թ. Վիկտոր Համբարձումյանի ժառանգները գրադարանին են նվիրում պրոֆեսոր Համազասպ Համբարձումյանի անձնական գրադարանը, որի հիման վրա էլ ձևավորվում է առաջին անհատական հավաքածուն: Այսօր այստեղ են պահպանվում նաև գիտության և մշակույթի երախտավորներ Ավր Հովհաննիսյանի, Հովսեփ և Կարապետ Կուսիկյանների, Գալուստ Գյուլբենկյանի, Արշակ Ալպոյաճյանի, Հովսեփ Էդգարյանի, ակադեմիկոսներ Արմեն Թախտաջյանի, Արարատ Ղարիբյանի, Վաչե Նալբանդյանի, Գևորգ Զահուկյանի, Գագիկ Սարգսյանի, ակադեմիայի արտասահմանյան անդամ, արքեպիսկոպոս Պողոս Լևոն Զեքիյանի և այլ երախտավորների անձնական գրադարանները, որոնք հարուստ են հատկապես

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

մասնագիտական գրականությամբ (ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ 2023, 75-76; ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ 2024, 90-102):

Գրադարանի հավաքածուների հարստացման գլխավոր աղբյուրը նվիրատվություններն են: Համագործակցությունը ակադեմիական ինստիտուտների, տարբեր համալսարանների, գիտակրթական կազմակերպությունների, ինչպես նաև հրատարակիչների հետ տալիս է իր արդյունքը: Հանրապետությունում տպագրվող գիտական գրականության գերակշիռ մասն իր մնայուն տեղն է գտնում գրադարանում:

Մեկ այլ կարևոր խնդիր է հավաքածուների երկարաժամկետ պահպանությունն ու հասանելիությունը: Այս առումով առանցքային նշանակություն ունի թվայնացումը և թվային գրադարանի շարունակական ձևավորումը, ինչև գրադարանի աշխատակազմի ուշադրության կետրոնում է արդեն 2 տասնամյակ (ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ 2023, 10-12):

Հաշվի առնելով հայ տպագիր ժառանգության աշխարհասփյուռ բնույթը՝ գրադարանն արդեն երկու տարի է իրականացնում է «Որդեգրիր գիրք» և «Թվային հայրենադարձություն» նախագծերը, որոնց շրջանակում գրադարանի շտեմարաններում իրենց արժանի տեղն են գտնում այն գրքերի թվային տարբերակները, որոնք ֆիզիկապես հասանելի չեն և անհնար է դրանց բնօրինակների ձեռքբերումը: Երկու նախագծերն են միտված են հայագիտության զարգացմանը:

Գրադարանի մատենագետները մշտապես որոնողական աշխատանքներ են իրականացնում աշխարհի խոշորագույն թվային պահոցներում՝ հայրենի տպագիր ժառանգության նորահայտ անուններ գտնելու ուղղությամբ» Այս աշխատանքը միաժամանակ և՛ հա-

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

վաքագրման, և՛ պահպանման, և՛ գիտական հասանելիության ապահովման գործընթաց է (ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ 2023, 57-68):

Մանրակրկիտ աշխատանք է տարվում նաև Մերձավոր Արևելքի և այլ վտանգված տարածքներից հայատառ ժառանգությունը ուսումնասիրելու և հնարավորության դեպքում Հայաստան տեղափոխելու ուղղությամբ: Պատերազմող կամ անկայուն երկրներում պահպանվող գրքերը հաճախ կանգնած են կորստի վտանգի առաջ, և դրանց փրկությունը պետք է դիտարկել ազգային անվտանգության խնդիրների շրջանակի մեջ:

Գրադարանը՝ մատենաչափության կենտրոն

Հիմնարար գիտական գրադարանը գիտական ու մշակութային կենտրոն է, որտեղ համախմբված են հետազոտողների պահանջները, ակադեմիական ժառանգության պահպանումն ու մատենագիտական գործունեությունը: Գրադարանի առաքելությունը խորապես կապված է հայ տպագիր մշակույթի ուսումնասիրման և փոխանցման տեսլականի հետ:

Այսօր գրադարանում իրականացվող բազմաբևեռ ծրագրերը միտված են դարերի խորքից եկող տպագիր ժառանգության պահպանմանը և ժամանակակից պահանջներին համապատասխանող մատենագիտական նորարարությունների ներդրմանը: Հատկապես կարևոր են այն ծրագրերը, որոնց նպատակն է ամբողջացնել հայերեն տպագիր ժառանգության քարտեզը՝ ներկայացնելով ինչպես Հայաստանի, այնպես էլ աշխարհասփյուռ հայկական համայնքների բազմադարյա տպագրական գործունեությունը: Այս աշխատանքների արդյունքները հասանելի են դառնում ընթերցողին մատենագիտությունների միջոցով, որոնք աղբյուրագիտական արժեք ունեն հետազոտողների համար:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Գրադարանը մեծ ուշադրություն է դարձնում աշխարհի տարբեր հատվածներում գտնվող հայկական հոգևոր մշակութային կենտրոնների տպագիր ժառանգության ուսումնասիրությանը: Սա հայագիտության զարգացման առանցքային ուղղություններից մեկն է, քանի որ հայկական տպագրության պատմությունը երբեք սահմանափակված չի եղել աշխարհագրական մեկ տարածքով: Հայ տպագիր գրքի հիմնական օջախները՝ Վենետիկը Կոստանդնուպոլիսը, Նոր Զուղան, Վիեննան, Երուսաղեմը և այլ վայրեր, ձևավորել են բազմաշերտ և անգնահատելի ժառանգություն:

Ներկայում իրականացվող ծրագրերն առնչվում են Երուսաղեմի Սուրբ Հակոբյանց վանքում, Կ. Պոլսի Հայոց Պատրիարքարանում, Վենետիկի և Վիեննայի Մխիթարյան միաբանություններում, ինչպես նաև Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսությունում պահվող հայերեն տպագիր ժառանգությանը: Համագործակցության շնորհիվ հնարավոր է դառնում բացել փակ դռները, վերականգնել և գիտական շրջանառության մեջ դնել սկզնաղբյուրային արժեք ունեցող նյութեր, կազմել մատենագիտական ցանկեր, ընթերցողին տրամադրել մոռացված կամ դեռևս չուսումնասիրված տպագրությունները (ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 2023, 5; ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 2024, 10; ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ, ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ, ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ 2025, 110):

Մատենագետների աշխատանքը մեկտեղում է երկու կարևոր նպատակ. առաջինը՝ փաստագրել հայ տպագիր նյութը՝ անկախ նրանից, թե որտեղ է այն գտնվում, և երկրորդը՝ ստեղծել մի համակարգ, որտեղ այն կարող է հասանելի դառնալ հայ և միջազգային գիտական հանրությանը:

Առանձնահատուկ նշանակություն ունեն ակադեմիկոսների կենսամատենագիտությունները: Սրանք կարևոր են ոչ միայն կենսագրական տեղեկություն ստանալու համար, այլև գիտական դպրո-

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ցի ու գիտական մտածողության զարգացման պատմությունը հասկանալու տեսակետից: Քայլելով ժամանակի պահանջներին համընթաց՝ Հիմնարար գիտական գրադարանն իր ավանդական տպագիր մատենագիտությունների կողքին ձևավորում է էլեկտրոնային շտեմարաններ, որոնցում ներկայացվում են Գիտությունների ազգային ակադեմիայի հարուստ պատմությունը, ակադեմիկոսների ստեղծած գիտական ժառանգությունը, նրանց հրապարակումները և ներդրումը համաշխարհային գիտության տարբեր բնագավառների մեջ (ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ 2023, 30; ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ 2025, 74; GRIGORYAN 2025, 48):

Այսօր Հիմնարար գիտական գրադարանը միավորում է գիտական համայնքը, կրթական հաստատությունները և հասարակությանը՝ թույլ տալով յուրաքանչյուրին մասնակցել հայագիտության զարգացմանը, գնահատել հազվագյուտ ժառանգությունը և նպաստել նրա ճանաչմանը ամբողջ աշխարհում:

Ընթերցողը գրադարանի ուշադրության կենտրոնում

Գրադարանի իրական հարստությունը ոչ միայն գրքերի մեջ է, այլև այն մարդկանց մեջ, ովքեր ընթերցում են դրանք: Յուրաքանչյուր օր այստեղ են գալիս գիտնականներ, դասախոսներ, հայցորդներ, մագիստրոսներ, մշակույթի և կրթության գործիչներ:

Ընթերցողների հետ ամենօրյա աշխատանքի արդյունքում ձևավորվել է սպասարկման մի համակարգ, որը միաժամանակ և՛ ավանդական է, և՛ լիովին համահունչ ժամանակակից պահանջներին: Հայտնի է, որ ընթերցողը գրադարանի սրտում է. նրա պահանջներն ու հետաքրքրություններն են ուղղորդում գրադարանի զարգացման հիմնական ուղղությունները: Ուստի, ընթերցողների սպասարկումն ամբողջությամբ արդիականացվել է՝ ապահովելով արագ, հարմար և մատչելի միջավայր բոլորի համար:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Ընդլայնվել և վերագինվել է գրադարանի համակարգչային ցանցը: Ընթերցասարահն ունի առձեռն հավաքածու, ուր հասանելի են առավել շատ պահանջված գրքերն ու ամսագրերը: Այս հավաքածուն ապահովում է ընթերցողի՝ տեղեկատվություն գտնելու պահանջը առանց երկար որոնումների:

Ընթերցողների սպասարկումն առավել արդյունավետ դարձնելու համար ներդրվել է առցանց պատվերի համակարգը: Յուրաքանչյուրը կարող է ցանկացած վայրից պատվիրել անհրաժեշտ նյութը և ստանալ էլեկտրոնային հաղորդագրություն՝ հաղորդագրությամբ, որ պատվերն արդեն պատրաստ է: Այս գործընթացը զգալիորեն կրճատում է սպասման ժամանակը և բարձրացնում է աշխատանքային արդյունավետությունը, հատկապես գիտական հետազոտություններով զբաղվողների համար:

Էլեկտրոնային կառավարման համակարգի կարևոր բաղադրիչներից է նաև էլեկտրոնային ստորագրությունը: Այն թույլ է տալիս ընթերցողին հաստատել պատվերները, երկարաձգել օգտագործման ժամկետները և իրականացնել մի շարք այլ գործողություններ՝ առանց թղթային ձևակերպումների: Սպասարկման ողջ գործընթացն այսօր ավտոմատացված է, ինչի շնորհիվ հնարավոր է վերահսկել պատվիրված գրականության շարժը, ընթերցողների գրանցումներն ու պատվերները: Սա հենց այն ճանապարհն է, որը տանում է դեպի Կանաչ գրադարան, որի ներդրումը Հայաստանում արդեն երազանք է:

Ընթերցողները գրադարանի ուշադրության կենտրոնում են: Տարիների ընթացքում այստեղ ուսումնասիրված նյութերի հիման վրա պատրաստվել են գիտական թեզեր, մենագրություններ, հոդվածներ, դասագրքեր: Կարող ենք վստահ ասել, որ գրադարանը

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

կարևոր դերակատարում ունի գիտնականների մասնագիտական աճի վրա:

Մարդիկ, ովքեր կերպել և կերպում են գրադարանի պատմությունը

Հիմնարար գիտական գրադարանի հաջողության և արդյունավետ գործունեության հիմքում կանգնած են այն մարդիկ, ովքեր ամեն օր անթաքույց նվիրումով ու պատասխանատվությամբ իրականացնում են գիտելիքի պահպանման և փոխանցման կարևոր առաքելությունը: Գրադարանի աշխատողները ոչ միայն իրենց ոլորտի բարձրակարգ մասնագետներ են, այլ նաև մշակույթի ու գիտության նվիրյալ ծառայողներ:

Նրանց աշխատանքի մեջ միահյուսված են մասնագիտական հմտությունները, կազմակերպվածությունը, թիմային համագործակցությունը և ամենից կարևորը՝ ընթերցողին մշտապես աջակցելու պատրաստակամությունը: Գրադարանավարները տիրապետում են իրենց մասնագիտությանը. նրանք գիտեն յուրաքանչյուր հավաքածուի բնույթը, տիրապետում են մատենագիտական որոնման նրբություններին, կողմնորոշվում են տասնյակ հազարավոր գրքերի ու տպագիր նյութերի մեջ և կարողանում են ճշգրիտ ու արագ գտնել անհրաժեշտ տեղեկատվությունը:

Գրադարանի աշխատակիցների հնարամտությունն ու ստեղծագործ մոտեցումը հաճախ են դառնում ընթերցողների հաջողության հիմնաքարը: Նրանց շնորհիվ ամենաբարդ հարցերն ունենում են լուծում, նյութերը հայտնաբերվում են ճիշտ պահարանում, իսկ հետազոտական գործընթացը ստանում է նոր շունչ: Նրանք կարողանում են աշխատել ինչպես ավանդական տպագիր նյութերի, այնպես էլ ժամանակակից թվային շտեմարանների հետ՝ ապահովելով լիարժեք և արագ սպասարկում:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Աշխատակիցների կազմակերպվածությունը գրադարանի ամենօրյա գործունեության անբաժանելի մասն է: Նրանք համակարգում են աշխատանքային հոսքերը, ապահովում են ընթերցասրահի անխափան աշխատանքը, վերահսկում են ֆոնդերի պահպանությունը, իրականացնում են թվայնացման ծրագրեր, համակարգում են պատվերները և մշտապես հետևում են ծառայությունների արդիականացմանը: Նրանց կատարած աշխատանքը հաճախ մնում է ստվերում, սակայն հենց այդ աննկատ, բայց անփոխարինելի ջանքերի շնորհիվ է գրադարանը գործում արդյունավետ:

Հիմնարար գիտական գրադարանի աշխատողները պարզապես մասնագետներ չեն. նրանք գիտելիքի պահապաններ են, մշակութային ժառանգության հանրահոգակողներ, հետազոտողի առաջին օգնականները և անձինք, որոնց շնորհիվ գրադարանը շարունակում է լինել գիտական կյանքի կարևոր կենտրոն: Նրանց շնորհիվ այստեղ ստեղծվում է այն մթնոլորտը, որտեղ գիտելիքը դառնում է հասանելի, հետազոտությունը՝ հնարավոր, իսկ ընթերցողը՝ մշտապես գնահատված: Այս նվիրյալների մասին է, որ կարելի ասել. «Մենք գրում ենք պատմություն, մենք դառնում ենք պատմություն»:

Ամփոփում

ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանի իննսունամյա գործունեության ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ այն հայ գիտության ձևավորման և զարգացման ամբողջ ընթացքում հանդես է եկել որպես առանցքային գիտատեղեկատվական և մշակութային ինստիտուտ: Հոդվածում ներկայացված պատմական փուլերի վերլուծությունը վկայում է, որ գրադարանը մշտապես զարգացել է ակադեմիական գիտության պահանջներին համահունչ՝ պահպանելով գիտելիքի կուտակման և փոխանցման իր հիմնարար առաքելությունը:

Ժամանակակից տեղեկատվական միջավայրում Հիմնարար

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

գիտական գրադարանը վերափոխել է իր գործառույթները՝ համադրելով ավանդական գրադարանային գործունեությունը թվայնացման, բաց հասանելիության և նորարարական տեխնոլոգիաների հետ: Թվային շտեմարանների ձևավորումը, հայագիտական ռեսուրսների ամբողջացումը, ինչպես նաև միջազգային գիտատեղեկատվական համակարգերին ինտեգրումը գրադարանին հնարավորություն են տվել դուրս գալ տեղական շրջանակներից և ապահովել հայերեն գիտական նյութերի միջազգային տեսանելիությունը:

Գրադարանի հավաքածուները՝ ներառելով հնատիպ տպագրություններ, անձնական գրադարաններ և ժամանակակից գիտական հրատարակություններ, հանդիսանում են ազգային գիտական և մշակութային հիշողության կարևոր բաղադրիչ: Դրանց պահպանման, թվայնացման և մատենագիտական մշակման ուղղությամբ իրականացվող աշխատանքները հաստատում են գրադարանի առանձնահատուկ դերը հայագիտության և գիտական աղբյուրագիտության զարգացման գործում:

Գրադարանը ձևավորվել է որպես համագործակցային և մարդակենտրոն կառույց՝ գիտական հանրությանը տրամադրելով բարձրարժեք տեղեկատվական ծառայություններ և աջակցելով հետազոտական ու կրթական գործընթացներին: Արդյունքում կարելի է եզրակացնել, որ ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանը ներկայումս գործում է որպես գիտելիքի ստեղծման, պահպանման և տարածման բազմագործառույթային հարթակ՝ ապահովելով գիտական ժառանգության շարունակականությունը և նպաստելով ազգային գիտական մտածողության ու միջազգային հաղորդակցության զարգացմանը:

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

Օգտագործված գրականության ցանկ (References)

ԱՂՈՅԱՆ 2015 – Աղոյան, Ն. (2015), Էլեկտրոնային գրքի ձևվաչափերի ներկայացում և դրանց կիրառումը հայատառ նյութերի պարագայում, *Բանբեր Հայաստանի գրադարանների*, Երևան, 1, 3-17 [Aghoyan, N. (2015), Introducing E-Book formats and their applications for Armenian Script materials, *Bulletin of Armenian Libraries*, Yerevan, 1, 3-17];

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ 2023 – Գրիգորյան, Մ. (2023), Հայ տպագիր ժառանգության հետքերով, *Լրատու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, Երևան, 2(2), 57-68 [Grigoryan, M. (2023), Following trages of Armenian Printed Heritage, *Herald of the Armenian Library Association*, Yerevan, 2(2), 57-68];

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ 2023 – Գրիգորյան, Մ. (2023), ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանի «Էդգարյան» հավաքածուն, *Լրատու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, Երևան, 1(1), 73-96 [Grigoryan, M. (2023), The «Edgarian» Collection of the Fundamental Scientific Library of NAS RA, *Herald of the Armenian Library Association*, Yerevan, 1(1), 73-96];

ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ 2024 – Գրիգորյան, Մ. (2024), ՀՀ ԳԱԱ Հիմնարար գիտական գրադարանի հավաքածուները. նոր ձեռքբերումներ, *Լրատու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, Երևան, 1(3), 90-102 [Grigoryan, M. (2024), Collections of the Fundamental Scientific Library of the NAN RA: new achievements, *Herald of the Armenian Library Association*, Yerevan, 1(3), 90-102];

ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 2002 – ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 2002 – Զարգարյան, Տ. (2002), *Թվային գրադարաններ*, Երևան, Հեղ. հրատ., 168 [Zargaryan, T. (2002), *Tvayin Gradaranner*, Yerevan, Hegh. Hrat., 168];

ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 2023 – Զարգարյան, Տ. (2023), Մխիթարեան միաբանության Վիեննայի մենաստանի պարբերականների թվայնացման նախագծի առաջին փուլի արդյունքների ներկայացում, *Լրատու Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, Երևան, 2(2), 5-29 [Zargaryan, T. (2023), Digitalization of the periodicals being preserved in the Mekitarist Monastery of Vienna: Presentation of first phase results, *Herald of the Armenian Library Association*, Yerevan, 2(2), 5-29];

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ 2024 – Զարգարյան, Տ. (2024), Թվային տեխնոլոգիաների կիրառումը մատենագիտական նկարագրություն պատրաստելիս, *Լրափոխ Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, Երևան, 1(3), 5-18 [Zargaryan, T. (2024), Using digital technologies during preparation of bibliographic description, *Herald of the Armenian Library Association*, Yerevan, 1(3), 5-18];

ԶԱՐԳԱՐՅԱՆ, ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ, ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ 2025 – Զարգարյան, Տ, Մանուկյան, Մ., Գրիգորյան Մ. (2025), Մատենագիտական հետախուզումներ. հայ գրքի նոր անունների ներկայացում, *Լրափոխ Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, Երևան, 1(5), 110-140 [Zargaryan, T., Manukyan, M., Grigoryan, M. (2025), Bibliographical Searches: Introducing Newly Discovered Names of Armenian Books, *Herald of the Armenian Library Association*, Yerevan, 1(5), 110-140];

ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ 2023 – Հայրապետյան, Ն. (2023), Թվանշային գրադարանների ստեղծման անհրաժեշտությունը: Բաց/ազատ կոդերով ծրագրաշարերի ներկայացում, *Լրափոխ Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, Երևան, 1(1), 9-21 [Hayrapetyan, N. (2023), The Importance of Creating Digital Libraries: Presentation of Free/Open Source Software, *Herald of the Armenian Library Association*, Yerevan, 1(1), 9-21];

ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ 2025 – Թումանյան, Ռ. (2025), Համահայկական թվանշային գրադարանը՝ գիտության զարգացման հարթակ, *Լրափոխ Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, Երևան, 1(5), 65-73 [Tumanyan, R. (2025). The Pan-Armenian Digital Library as a Platform for Scientific Development, *Herald of the Armenian Library Association*, Yerevan, 1(5), 65-73];

ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ 2025 – Հովհաննիսյան, Ա. (2025), Ժառանգություն և նորարարություն: ԳԱԱ 80-ամյա ուղին, *Լրափոխ Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, Երևան, 1(5), 74-83 [Hovhannisyan, A. (2025). Heritage and Innovation: The 80-year Journey of the National Academy of Sciences of Armenia, *Herald of the Armenian Library Association*, Yerevan, 1(5), 74-83];

ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ 2023 – Մանուկյան, Մ. (2023), Մատենագիտությունը թվային դարաշրջանում. «Թարգմանչաց արվեստ» շտեմարան, *Լրափոխ Հայկական գրադարանային ասոցիացիայի*, Երևան, 2(2), 30-38 [Manukyan,

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

M. (2023), The Bibliography in the Digital Era. “Art of Translation” Database, *Herald of the Armenian Library Association*, Yerevan, 2(2), 30-38];

ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ 2013 – Մարտիրոսյան, Ռ. (2013), Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի 70 տարին, *Բանբեր հայագիտության*, Երևան, 1, 6-13 [Martirosyan, R. (2013), Armenian Republic’s National Academy of Sciences is 70 years old, *Review of Armenian*, Yerevan, 1, 6-13];

GRIGORYAN 2025 – Grigoryan, M. (2025), The Bible in the Digital Age, *Herald of the Armenian Library Association*, Yerevan, 1(5), 48-64;

АЙРАПЕТЯН 2025 – Айрапетян, Н. (2025), *История армянского книгопечатания: способы сохранения редких и старопечатных книг*, Книжные памятники в аспекте сохранности: материалы VIII международной междисциплинарной научно-практической конференции, Москва, 60-65 [Hayrapetyan, N. (2025), *Istoriya armyanskogo knigopechatanie: sposobi soghraneniye redkikh I starapechatnigh knig*, Knizhniye pamyatniki w aspekte saghannosti: materialy VIII mezhdunarodnoy mezhdistsiplinarnoy nauchno-prakticheskoy konferentsi, Moskva, 60-65];

ТУМАНЯН 2024 – Туманян, Р. (2024), Всеармянская цифровая библиотека-современная платформа для научных исследований, *Книга, чтение, медиасреда*, Новосибирск, 2(3), 220-226 [Tumanyan, R. (2024), Vsearmyanskaya tsifrovaya biblioteka-sowremennaya platforma dlya nauchnikh issledovaniy, *Kniga, chtenie, mediasreda*, Novosibirsk, 2(3), 220-226].

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐ

THROUGH TIME

The Fundamental Scientific Library of NAS RA is 90 Years Old

MAYA GRIGORYAN

Fundamental Scientific Library of NAS RA

Ph.D. in Philology

Keywords: Fundamental Scientific Library, Scientific Heritage, Collections, Cooperation, Armenian Studies, Bibliography, Digital Library.

The study of the ninety-year activity of the Fundamental Scientific Library of the NAS RA demonstrates that throughout the entire process of the formation and development of Armenian science it has functioned as a key scientific-information and cultural institution. The analysis of the historical stages presented in the article demonstrates that the Library has continuously evolved in line with the requirements of academic science, while preserving its fundamental mission of accumulating and transmitting knowledge. In the contemporary information environment, the Fundamental Scientific Library has transformed its functions by integrating traditional library activities with digitization, open access, and innovative technologies. The creation of digital repositories, the consolidation of Armenological resources, and integration into international scientific information systems have enabled the Library to move beyond local boundaries and ensure the international visibility of Armenian-language scholarly materials. The Library's collections, which include rare printed editions, personal libraries and modern scientific publications, constitute an important component of the national scientific and cultural memory. The ongoing efforts aimed at their preservation, digitization, and bibliographic processing confirm the Library's distinctive role in the development of Armenian Studies and scholarly source studies. The Library has evolved into a cooperative and human-centered institution, providing the scholarly community with high-value information services and supporting research and educational processes.